

Linnéuniversitetet

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete
Socionomprogrammet

*”Det är för barnens bästa som
vi gör det...”*

*En kvalitativ studie om kriminalvårdens
anmälningsskyldighet vid misstanke att barn far illa*

*Författare: Camilla Andersson Kim
Bengtsson
Handledare: Anders Östnäs*

ABSTRACT

Employees of the criminal correctional system have a duty to notify social services if they suspect that children are exposed to maltreatment, according to Chapter 14, § 1 SoL. Despite the obligation to report, studies show that this is not done at all times. The purpose of this paper is to describe and analyze how the criminal correctional system in Kalmar looks at notification if they suspect that children are exposed to maltreatment. To examine this, we used qualitative research method based on semi-structuring interviews; these were carried out with six employees, working in the criminal correctional system. The answers that emerged during the interviews have been analyzed using Yeheskel Hasenfeld theory of human services organizations, and through previous research. The results of this study show that the level of knowledge has improved recently and it is not always certain that issues are reported.

Keywords: child maltreatment, criminal correctional system

SAMMANFATTNING

Anställda inom kriminalvården har enligt 14 kap 1 § SoL skyldighet att anmäla till socialtjänsten vid misstanke om att barn far illa. Trots skyldigheten att anmäla visar studier på att detta inte efterföljs i alla lägen. Syftet med uppsatsen är att beskriva och analysera hur man inom kriminalvården i Kalmar ser på anmälningsplikten vid misstanke om att barn far illa. För att undersöka detta har vi använt oss av kvalitativ forskningsmetod som bygger på semistrukturerade intervjuer, dessa har genomförts med sex stycken anställda inom kriminalvården. Svaren som framkom under intervjuerna analyseras utifrån Yeheskel Hasenfeld teori om människobehandlande organisationer samt tidigare forskning. Resultatet av studien visar på att kunskapen har blivit bättre på senare tid samt att det inte alltid finns en självklarhet i att anmäla.

Sökord: Barn som far illa, Anmälningskyldighet, Kriminalvården, Anmälan om och avhjälpan av missförhållanden

FÖRORD

Vi vill rikta ett stort tack till samtliga som valt att delta i vårstudie och delat med sig av sina tankar och erfarenheter i ämnet. Kriminalvården som givit oss möjlighet att utföra intervjuerna, vår handledare Anders Östnäs, samt Annelie Andersson för värdefull konstruktiv kritik som fört vårt arbete framåt och trots eget uppsatsskrivande tagit sig tid.

Camilla Andersson & Kim Bengtsson

Kalmar

Juni 2011

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Problemformulering	9
1.3 Syfte och frågeställningar	10
1.3.1 Syfte.....	10
1.3.2 Frågeställningar	11
1.4 Definiering av begreppet ”bristande omsorg”	11
1.4.1 Fysiska övergrepp.....	11
1.4.2 Psykiska övergrepp.....	12
1.4.3 Sexuella övergrepp	13
1.4.4 Vanvård	13
2. METOD	14
2.1 Val av metod	14
2.1.1 Alternativa metoder enkäter	15
2.1.2 Alternativa metoder observation	15
2.2 Arbetsfördelning	16
2.3 Insamling av material	17
2.4 Urval	18
2.5 Bearbetning av material	20
2.6 Etiska överväganden	20
2.6.1 Vetenskapsrådet individskyddskrav	21
2.6.2 Informationskravet.....	21
2.6.4 Konfidentialitetskravet.....	22
2.6.5 Nyttjandekravet.....	23
2.6.6 Övrigt kring etik	23
2.7 Tillförlitlighet/Validitet	24
2.8 Generaliserbarhet	25
3. TIDIGARE FORSKNING	26
3.1 Lärares benägenhet att anmäla	26
3.2 Lärares inställning och kunskap om anmälningsplikten, USA	27

3.3 Undersökning av olika professioners anmälningsbenägenhet, Norden.....	28
3.4 Olika professioner och varför de inte anmäler, USA	29
3.5 Sammanfattning av forskning	31
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	32
4.1 Arbetsätt	33
4.2 Kunskapen	34
4.3 Förändringar	34
5. RESULTAT	35
5.1 Informanternas kunskaper kring anmälningskyldigheten	35
5.2 Direktiv från organisationen	36
5.3 Inställning till lagen.....	37
5.4 Förslag till förbättringar.....	38
5.5 Förhållningssätt till att anmäla	39
5.6 Erfarenheter av att anmäla	40
5.7 Faktorer som påverkar anmälningsbenägenheten.....	40
5.8 Återkoppling från socialtjänsten.....	41
5.9 Diskussioner i arbetsgruppen	42
6. ANALYS.....	43
6.1 Vikten av kunskap.....	43
6.2 Den splittrade yrkesrollen	45
6.3 Förändringar	48
7. AVSLUTANDE DISKUSSION	49
7.1 Metodkritik	50
7.2 Förslag på vidare forskning.....	51
REFERENSLISTA	52

1. INLEDNING

I detta kapitel ger vi en bakgrund till studiens ämnesområde, vidare följer problemformulering, vilket mynnar ut i syfte och frågeställningar. Därefter ges en definiering av begreppet ”bristande omsorg”.

1.1 Bakgrund

Här ger vi en kort översikt över vad 14 kap 1 § SoL¹ innebär, samt socialnämnden och kriminalvårdens förpliktelser. Vi vill även tydliggöra att när vi använder uttrycket klienter så menar vi, de personer som är antingen häktade, intagna på anstalt, kallade till frivården eller de som blivit dömda till en frivårdspåföljd. Vi väljer att kalla även de som är intagna på anstalten för klienter trots att man vid normalt språkbruk använder sig av ”internerna”, på grund av att vi vill utesluta möjligheten till att identifiera våra informanter.

Landets kommuner har enligt 5 kap. 1 § SoL ett ansvar att ingripa då det finns misstanke om att barn far illa, om föräldrar brister i att tillgodose barnens grundläggande behov av omvårdnad, skydd och stöd. Till följd av detta har myndigheter som i sin verksamhet kommer i kontakt med barn och ungdomar enligt 14 kap. 1 § SoL anmälningsplikt, samt uppgiftsskyldighet vid misstanke om att barn far illa. Myndighetspersonen som gjort anmälan har även skyldighet att fortsättningsvis delge socialnämnden² ny information om sådan uppkommer, som kan vara av betydelse för utredningen.

Anmälningsskyldigheten bryter därmed 8 kap. 1 § i offentlighets- och sekretesslagen som behandlar sekretessen mellan myndigheter, det

¹Socialtjänstlagen (2001:453)

²Den kommunala verksamhet som har det övergripande ansvaret att ge hjälp och stöd till barn och ungdomar som riskerar att fara illa.

integritetsskydd som där råder undantas därmed till skydd för barns behov av skydd (Wigzell & Börjesson 2004b, s.10f).

Enligt 14 kap. 1 § SoL är det socialnämndens uppgift att utreda huruvida några åtgärder behövs i det enskilda fallet. Därmed ligger det inte i den anmälningsskyldiges förpliktelser att utreda innan denne gör en anmälan, myndighetspersonen har en absolut skyldighet att anmäla då denne får kännedom om någonting som kan innebära att barn far illa. Det finns dock utrymme för diskussion med kollegor samt möjlighet att rådgöra med socialtjänsten, men i slutändan så har den enskilde ett personligt ansvar för att anmälan blir gjord. Vid de organisationer som omfattas av anmälningsskyldigheten bör det enligt socialstyrelsen finnas klara rutiner och handlingsplaner för hur det ska gå till vid en anmälan. Det är även rekommenderat att den som gör anmälan informerar den berörda. Det finns dock tillfällen då klienten inte skall meddelas, exempel på detta är när misstankar finns om att barn utsätts för fysiskt våld som kan leda till en polisutredning eller sexuella övergrepp (Wigzell & Börjesson 2004, s.11,33,41).

De vanligaste anledningarna till att barn omhändertas är föräldrarnas missbruksproblem eller deras psykiska ohälsa. Då detta är vanliga anledningar till att personer är i kontakt med kriminalvården så är det viktigt att man har vetskap om ifall klienterna har barn och hur de mår, samt i vilken utsträckning de riskerar att utsättas för föräldrarnas missbruks-, psykiska eller andra problem. Klienterna är i många fall i kontakt med de sociala myndigheterna eller kriminalvården innan barnen är det. Kontakten med klienterna gör att man har möjlighet att uppmärksamma eventuella problem rörande barnen och på så sätt få information om situationer där barn kan vara i behov av hjälp och stöd på ett tidigt stadium. Genom att tidigt uppmärksamma barn i behov av hjälp så kan socialtjänsten gå in och ge barnen stöd innan de tagit någon allvarlig skada. Det är även härmed möjligt att ge föräldrarna stöd i sin föräldraroll, samt göra en anmälan i de fall där det behövs (Hindberg 2001, s.164f, 170).

Kriminalvården är en av de verksamheter som har anmälningsskyldighet då det för dem uppmärksammas att barn riskerar att fara illa. Barn till frihetsberövade föräldrar kan vara i behov av socialnämndens stöd. Kontakten med föräldern i och med deras vistelse på häkte³ och anstalt⁴ kan ge de anställda⁵ där kännedom om att barn riskerar att fara illa. Det kan exempelvis vara så att information om barnets hemförhållanden i och med besök eller annan interaktion med klientens familj ger kännedom om eventuella missförhållanden rörande barnet, så som vistelse i missbrukarmiljöer. Likaså kan barnet vara i behov av stöd i de fall där klienten mellan häkte och anstalt släpps fri i väntan på att anstaltsverkställigheten påbörjas. Utöver detta så kan det i vissa fall vara lämpligt att socialtjänsten får kännedom om en klient på anstalten, som avtjänat ett straff för exempelvis familjerelaterat våld, står inför frigivning då barnen⁶ i och med detta riskerar att fara illa. På samma vis har anställda på frivården⁷ anmälningsskyldighet, då de kommer i kontakt med klienter i form av exempelvis övervakare och på så sätt lägger märke till eventuella risker för barnet (Åhlin 2011, s.1).

I arbetet med att uppmärksamma barns situation inom kriminalvården beslutades det år 2005 om att ett barnombud skulle finnas hos alla kriminalvårdens verksamhetsområden. Barnombudet ska verka för att uppmärksamma och se till att FN:s barnkonvention följs. Denne har bland annat som uppgift att se till så att barnens behov uppmärksammas, att

³”Den som misstänks för ett allvarligt brott kan häktas av en domstol i väntan på att brottet utreds. Den häktade är alltså misstänkt för ett brott. På det viset skiljer sig häktet från fängelset. Den intagne i ett häkte betraktas som oskyldig.” (Kriminalvården, 2011)

⁴Anstalt/Fängelse – Den som blir dömd till en straffpåföljd som innebär att den dömda blir frihetsberövad, placeras i anstalt/fängelse.

⁵ Avser arbetstagare som har anställningsavtal med de myndigheter som anges i 14 kap. 1 § andra stycket socialtjänstlagen (Wigzell & Julin 2003a, s.3).

⁶Barnär man enligt socialtjänstlagen tills den dagen man fyller 18 år.

⁷”Frivården övervakar klienter som döms till skyddstillsyn, samhällstjänst, kontraktsvård, villkorligt frigivna och de klienter som har fotboja istället för fängelsestraff.” (Kriminalvården, 2011)

personalens bemötande mot besökande barn är tryggt och vänligt, uppmärksamma frågor som rör besöksmiljö, informera personal i frågor som rör barnens välbefinnande etc. (Riksdagen 2007 & Kriminalvården 2007).

1.2 Problemformulering

Föräldrabalken 6 kap. inleds med *"Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling."* i första paragrafen och i andra paragrafen står följande *"Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, och barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna."* (Notisum 2011a). Trots detta så förekommer det att barn växer upp i Sverige under förhållanden som inte är gynnsamma för deras fysiska och/eller psykiska utveckling, detta är något som det svenska samhället har försökt förhindra med hjälp av bland annat lagstiftning. Socialtjänstlagens första paragraf i andra kapitlet gör det klart att varje kommun har det yttersta ansvaret för enskilda inom sitt område (Notisum 2011c). Enligt 5 kap. 1§ SoL ligger det yttersta ansvaret för barn och ungas välbefinnande hos socialnämnden, om föräldrarna brister i sin omvårdnad. De ska arbeta för att barn i Sverige växer upp under goda och trygga förhållanden. I den utsträckning det är möjligt ska socialnämnden i samarbete med barnets vårdnadshavare ge stöd och hjälp till familjen då barnet visat tecken på att fara illa. I de fall där det inte är möjligt för barnet att utvecklas gynnsamt i det egna hemmet och det är med hänsyn till barnets bästa, har socialnämnden skyldighet att se till att barnet får vård och fostran utanför hemmet (Wigzell & Börjesson 2004, s.16).

Det lagrum som reglerar anmälningsskyldigheten är SoL 14 kap. 1§ ”Var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd bör anmäla detta till nämnden. Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten och kriminalvården är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter.” (Notisum 2011c).

Nyttan av en lagstiftning är helt beroende av berördas kunskaper gällande lagen samt benägenheten att efterfölja det som lagen förespråkar, om ingen väljer att följa en lag så blir den verkningslös. Med detta i åtanke så växte frågan om hur vida SoL 14 kap. 1§ var en lag som hade någon verkan i praktiken. Uppgiften från en frivårdsinspektör⁸ om att det under en femårsperiod, hade gjorts runt fem stycken anmälningar till socialtjänsten om misstanke om att barn far illa från frivården i Kalmar, tydde på att lagen inte efterföljdes fullt ut. Har anställda inom kriminalvården kunskaper om lagstiftningen inom detta område? Om kunskapen finns, är det då så att lagen medvetet inte efterföljs?

1.3 Syfte och frågeställningar

1.3.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att beskriva och analysera hur anställda inom kriminalvården i Kalmar uppfattar anmälningsplikten vid misstanke om att barn far illa.

⁸Person som arbetar med den dagliga klientverksamheten på Frivården.

1.3.2 Frågeställningar

Hur är kunskapsnivån informanternas kunskaper kring SoL 14 kap. 1§?

Är det självklart att alltid anmäla, eller finns det tillfällen då man anser att det inte är lämpligt att anmäla?

Vad upplever de anställda att det kan bli för konsekvenser av att anmäla respektive att inte anmäla?

Vad påverkar anmälningsbenägenheten?

1.4 Definiering av begreppet ”bristande omsorg”

Här ger vi en bild av hur bristande omsorg ”ser ut” utifrån de fyra uppmärksammade kategorierna; fysiska övergrepp, psykiska övergrepp, sexuella övergrepp samt vanvård. Enligt Killén (2007) utsätts barnet ofta för mer än ett av dessa, här belyser vi dem dock en och en för att konkretisera och exemplifiera dem (s.33). Vi vill härmed ge en bild av hur missförhållanden kan te sig samt vilka tecken barnet kan uppvisa på att fara illa.

1.4.1 Fysiska övergrepp

Med fysiskt övergrepp menar Killén (2007) barn som skadas genom antingen aktiva handlingar eller genom försummelse, exempelvis på grund av dålig tillsyn. Det kan vara svårt att se ifall blåmärken är ett tecken på misshandel eller om barnet fått dem genom att de leker. Då är det viktigt att tänka på skadornas placering och om de stämmer överens med barnets förklaring på hur de uppkommit. Brännskador är ofta tecken på misshandel, särskilt då de sitter där barnet själv inte kan ha åstadkommit dem, har barnet exempelvis brännsår på fingrarna är det större chans att denne själv har tagit på någonting varmt som till exempel en spisplatta. Brännsår uppkommer ofta från cigaretter,

spisplattor eller strykjärn. Fysiska övergrepp behöver heller inte alltid synas, de kan ta form genom till exempel en hjärnskada, där några fysiska tecken inte uppvisas, dessa "osynliga" skador upptäcks ofta senare och inte i direkt anslutning till övergreppet, vilket gör att det inte alltid är möjligt att påvisa att ett övergrepp har skett. De vanligaste fysiska övergreppen sker på grund av "desperata uppfostringsförsök", föräldern kan inte tygla sitt beteende när de inte kan få kontroll över barnet och tar därmed till våld. Att föräldrarna av någon anledning mår dåligt eller är arga på någon annan kan även det gå ut över barnet. I vissa enstaka fall kan det även handla om sadistiska tendenser hos den vuxne. Fysiska skador försvinner ofta med tiden, men övergrepp av detta slag ger ofta även psykiska men (s.34f).

1.4.2 Psykiska övergrepp

Psykiska övergrepp är svårast att definiera, Killén beskriver det kort som "*ett permanent förhållningssätt hos föräldrar eller andra vårdnadshavare som är förödande för eller förhindrar utvecklingen av en positiv självbild hos barnet*" (2007:40). Psykiska övergrepp kan vara mer eller mindre uppenbara för omgivningen, de märks ofta inte förrän de gjort stor skada. Skillnader gentemot fysiska övergrepp är att barnet och även den som utsätter barnet för den psykiska misshandeln ofta inte själv är medveten om beteendet och dess konsekvenser. Det finns olika former av psykiska övergrepp, bland annat kan barnet behandlas på ett nedsättande och kränkande sätt. Men de kan också vara vittne till våld, övergrepp och missbruk, dessa barn lägger ofta sin energi på att ta på sig ett ansvar gentemot föräldrarna som de inte är mogna för, de brukar därmed uppvisa symptom på så sätt att de inte leker, har svårt att lära sig och har svårt i samvaron med jämnåriga. Svårigheterna med att upptäcka psykiska övergrepp är svåra, ofta är de en del av eller en början på ytterligare övergrepp (Killén 2007, s.40ff).

1.4.3 Sexuella övergrepp

Med sexuella övergrepp menas att barn engageras i sexuella aktiviteter med vuxna. Ofta är det en person i barnets närhet som utvecklat ett positivt förhållande till barnet. Denna person får ofta barnet att tro att det är en leksituation, där barnet genom belöningar eller hot engageras att medverka. Ett litet barn kan genom teckningar, lekar och yttranden göra omgivningen uppmärksam på vad som försiggår. Allt eftersom barnet blir äldre tenderar det att hålla det hemligt då barnet ofta står i en beroendeställning till den vuxne och är därmed lojal mot denne, samt att den vuxne hotar eller belönar barnet. Tecken på att ett barn utsätts för sexuella övergrepp kan vara ett tidigt sexuellt beteende, ofta undviker de gymnastiken då de känner en skam över att klä av sig, ytterligare ett tecken är att barnets prestation i skolan försämras. Sömnrubbingar, fobier, självmordstankar, kroppsliga problem med ont i magen, huvudvärk, matstörningar samt hysteriska anfall och svimningsanfall har även visats vara tecken på att barnet utsätts för sexuella övergrepp. Killén menar dock på att man ska vara försiktig med att dra slutsatser om sexuella övergrepp, dessa symptom kan även ha andra förklaringar, men uppvisar barnet ett flertal av dessa kan det vara nödvändigt att undersöka vidare (Killén 2007, s.49ff).

1.4.4 Vanvård

Med vanvård av barn menas att barnets behov inte tillgodoses. Tecken på vanvård är bland annat viktnedgång, att barnet är blekt och smutsigt. Vanvård kan vara mer eller mindre uppenbart och har ofta pågått sedan födseln. Redan under graviditeten kan barnet vara vanvårdat genom att mamman missbrukar eller får i sig dåligt med näring. Vanvård genom understimulering kan påverka barnets utveckling avsevärt. Denna typ av "misshandel" kan te sig mycket olik, i vissa fall är den svår att upptäcka då den hela tiden är på gränsen. Det kan också vara så att graden av vanvård varierar, ibland får barnet mycket

uppmärksamhet för att sedan återigen överges både känslomässigt och fysiskt. En allt vanligare form av vanvård som uppmärksammas är den känslomässiga, där föräldrarna inte klarar av att engagera sig känslomässigt i sitt barn. Detta är svårt att upptäcka i tid för att barnet och föräldrarna ska få det stöd och den hjälp de behöver. Den fysiska vanvården är lättare att bevisa och leder därmed snabbare till hjälpinsatser (Killén 2007, s.38ff).

2. METOD

I denna del kommer vi att belysa hur vi arbetat med uppsatsen, vilken metod vi valt, hur vi tänkt kring urval, etiska aspekter, anknytning till teori samt en diskussion kring studiens tillförlitlighet.

2.1 Val av metod

Vår tanke var att göra en studie som syftar till att gå in på personliga, detaljerade och djupgående aspekter. Därför ansåg vi att en kvalitativ studie var mer lämplig än vad en kvantitativ är. Vi har utifrån sex stycken informanter ställt frågor kring deras erfarenheter, upplevelser och åsikter angående anmälningsskyldigheten. För att uppnå vår målsättning valde vi att använda oss av semistrukturerade intervjuer. Användandet av semistrukturerade intervjuer innebar möjligheten att vara mer flexibla med ordningsföljden på frågorna beroende av hur intervjun fortlöpte. Vi utgickifrån så kallade öppna frågor där informanterna får möjlighet att ge uttryck för sina personliga reflektioner, uppfattningar och värderingar. Anledningen till att vi valt att bygga vår studie på intervjuer är för att vi vill få ta del av personers personliga åsikter (Robson 2002, s.270f).

Intervju som metod innebär vissa styrkor, men även en del svagheter för studien. Denscombe (2009) menar på att dess styrkor ligger i de utförliga svar

som är möjliga att få i en kvalitativ studie. Studien bygger även på en del känsliga frågor, då det rör tjänstemännens förhållningssätt till lagen om anmälningsskyldighet vid misstanke om att barn far illa. Frågor av känslig art menar Denscombe kan behöva hanteras varsamt för att informanten ska känna att denne kan vara ärlig. Ytterligare en styrka med intervju som metod är möjligheten att få djupgående och mer privilegerad information från nyckelpersoner inom fältet. De nackdelar en kvalitativ metod tenderar att medföra är att det är svårt att generalisera svaren på resterande del av populationen, då man endast utför intervjuer med ett fåtal. Viser i denna studie att fördelarna överväger nackdelarna och svarar bättre till vårt syfte med studien (s.130ff).

2.1.1 Alternativa metoder enkäter

Vi hade kunnat välja att skicka ut enkäter med frågor gällande kunskapsnivån och åsikter kring lagen *Anmälan om och avhjälpande av missförhållanden m.m.* Men enkätundersökningar lämpar sig bäst för okomplicerad informationsinhämtning som är okontroversiell och ganska kortfattad. Då vi var intresserade av informanternas personliga åsikter så ansåg vi att enkäter hade givit oss fel typ av data, då svaren man får av en sådan undersökning bygger på identiska frågor. Identiska enkätfrågor ger en information som består av standardiserade data, så vi ansåg att det var en mindre lämplig metod att använda oss utav i detta fall(Denscombe 2009, s.208).

2.1.2 Alternativa metoder observation

Att använda oss av observation som metod ansåg vi vara helt omöjligt. Det går inte som privatperson på plats observera hur kriminalvårdens verksamhet går till, då kriminalvården till stora delar arbetar med sekretesskyddade uppgifter,

som allmänheten inte ska ha tillgång till. Utöver detta så förekommer det inte situationer dagligen då det kan finnas ett behov av att göra en anmälan till socialtjänsten, detta gör det inte praktiskt möjligt att genomföra en observation.

Om det mot förmodan, trots ovanstående praktiska problem, skulle kunna gå att genomföra en observation så skulle det enligt Denscombe (2009) vara nästintill omöjligt att genomföra den utan att påverka den naturliga miljön (s.272, 279ff).

2.2 Arbetsfördelning

Vi har mestadels träffats antingen hemma hos varandra eller på universitetsbiblioteket för att skriva arbetet, men visst arbete som till exempel transkribering av intervjuer har skett var för sig då det har varit mer praktiskt. Vi har under arbetet valt att läsa och komplettera den andres texter, utöver detta så har vi rådfrågat varandra gällande formuleringar och visst innehåll under skrivandets gång. När saker har lagts till och tagits bort så har detta gjorts i samförstånd, vilket innebär att vi till stora delar har skrivit allt tillsammans. Inhämtandet av information till arbetet har stundtals skett tillsammans och andra gånger var för sig. Vid de tillfällen då vi inte har befunnit oss på samma plats när vi har skrivit så har vi använt oss av e-post och Windows Live Messenger för att skicka dels egenskrivna texter och dels annan information som vi använt oss av i arbetet. Genom att skicka detta mellan oss så har båda två givits möjlighet att snabbt komma med idéer och åsikter kring materialet, samt att det har givit oss möjlighet att få lite nya idéer då vi har "kört fast" samt möjlighet till bättre formuleringar då det är varit oklart och kunnat leda till missuppfattningar av kommande läsare.

Under de intervjuer som vi har hållit så har båda två deltagit. Intervjuerna har vi valt att lägga upp på så sätt att en av oss mestadels har hållit i konversationen och den andra då har antecknat samt flikat in när det har varit

oklarheter eller då den andra har glömt att ställa någon fråga. Detta sammantaget gör det svårt att i stora delar av uppsatsen peka på vem som har gjort vad.

2.3 Insamling av material

För att hitta vetenskapliga artiklar har vi använt oss av Linnéuniversitetets bibliotek samt deras hemsida. Via hemsidan så har vi funnit databaser att söka efter artiklar i. Under vår studietid så har vi fått utbildning i hur man går tillväga vid artikelsökningar. I boken *Att göra systematiska litteraturstudier* så rekommenderas det att man fått någon typ av information kring artikelsökningar inför uppsatsskrivningar och så här i efterhand så anser vi att det har varit till vår fördel att vi fått denna information då det förenklat vårt informationssökande (Forsberg & Wengström 2008, s.81). De databaserna vi använt oss av är Sociological Abstracts, Psyc Info och Social Science Citation Index där vi sökt efter vetenskapliga artiklar, dessa är Cambridge Scientific Abstracts databaser. Vi har även använt oss utav den svenska databasen Libhub. På de engelska databaserna har vi använt oss utav funktionen Thesaurus vilket kan översättas med "synonymordbok", detta är en funktion som gör det lättare att hitta bra sökord då databasen självmant föreslår synonymer till de sökord som man själv skriver in och på så vis gör det lättare att hitta relevant information. De sökord vi använt oss av är bland annat; child maltreatment, child abuse, addict, correctionel treatment, disopse, child protection, social servic, kriminalvård, anmälningsskyldighet, barn som far illa⁹ etc.

Utöver de vetenskapliga artiklarna har vi sökt information via Google's sökmotor samt via kriminalvårdens hemsida och deras intranät. Visst material i

⁹De barn som far illa eller riskerar att fara illa på grund av förhållanden i hemmet eller sitt eget beteende.

form av broschyrer, för kriminalvården interna dokument och mallar har vi fått utlämnade direkt från kriminalvården i både pappersformat och som elektroniska dokument.

Den litteratur vi använt har vi sökt via Linnéuniversitetets bibliotek, där vi främst använt oss av litteratur kring barns om far illa och hur detta definieras.

2.4 Urval

Vi har valt att göra avgränsningar när det gäller urvalet av informanter då lagen gäller för en stor grupp olika yrkeskategorier, som till exempel lärare, sjukvårdspersonal, socialtjänst, barnomsorg, kriminalvården med flera.

Vår första avgränsning var att välja enbart personer inom kriminalvården. En av oss har sedan praktikperioderna kontakter inom kriminalvården, detta bidrog till inriktningen på studien, då access till informanter är en förutsättning för studiens genomförande.

Vår andra avgränsning består av att vi valt att enbart ta in kriminalvården i Kalmar. Detta för att få en snävare avgränsning, ytterligare anledningar till att välja enbart kriminalvården i Kalmar är dels att det rent geografiskt blev lättare att utföra studien och dels för att vår access är begränsad till Kalmar. Detta är delvis ett bekvämlighets urval (Denscombe 2009, s.39)men även en förutsättning för att kunna genomföra studien.

Vår tredje avgränsning består i att utesluta klienter. Detta för att vi är intresserad av åsikterna från dem som är yrkesverksamma inom kriminalvården då det är de som tar beslutet om en anmälan skall göras eller inte, samt att det är dem som lagen gäller. Givetvis så skulle det kunna finnas ett intresse av att ta reda på klienternas inställning i frågan, men detta överlåter vi till någon annan då det inte svarar på syftet med studien.

Vi ville få en lite bredare informantgrupp inom vårt annars rätt snäva avgränsningsområde därför så har vi valt att intervjua personer som arbetar på

kriminalvårdens olika verksamhetsområden. Det har varit ett aktivt val att intervjua personer på olika befattningar så som frivårdsinspektörer, chefsbefattningar och kriminalvårdare¹⁰. Anledningen till att vi valde att intervjua personer med olika befattningar var för att öka möjligheterna till att få med dem som Denscombe kallar för *speciella enheter*, det vill säga personer med ovanliga eller avvikande åsikter. Detta för att få en bredare variation av åsikter (2009, s.53).

För att få informanter till att delta i våra intervjuer så valde vi att, efter att ha fått innehållet i missivbrevet godkänt av vår handledare, ta kontakt med respektive chef för de olika verksamhetsområdena inom kriminalvården i Kalmar, det vill säga frivården, häktet och anstalten för godkännande av utskick av missivbrev till samtliga anställda, där i även inräknat cheferna (Denscombe 2009, sid. 251).

Breven innehöll information om syfte och tema för uppsatsen, informanternas rättigheter samt kontaktinformation till oss med en uppmaning om att höra av sig om det var något som var oklart eller om de kände att de ville ha mer information kring studiens syfte eller kring deras medverkan. Breven var medvetet informellt utformade för att inte uppfattas som stela och byråkratiska.

Efter att fått godkännande från två områdeschefer så använde vi oss av kriminalvårdense-post för att skicka ut missivbreven. Flertalet av informanterna svarade via e-post och tider bokades på så sätt, men ett fåtal valde att svara då vi träffade dem i samband med besök hos kriminalvården.

Tyvärr så var det en chefen för häktet som tog väldigt lång tid på sig att svara angående hur vida vi fick skicka ut missivbreven eller inte och vi fick därför tyvärr utesluta tänkbara informanter från det verksamhetsområdet på grund av tidsbrist när det gällde möjligheten att utföra intervjuer. När vi väl fick svar på vår förfrågan så fick vi veta att chefen tagit upp frågan med de anställda men

¹⁰Person som arbetar med den dagliga klientverksamheten på häkte, anstalt eller frivård.

att samtliga hade avböjt. Detta är givetvis något som vi tycker är tråkigt och det har bidragit till ett stort bortfall av informanter som kunde haft andra uppfattningar kring anmälningskyldigheten vid misstanke om att barn far illa.

2.5 Bearbetning av material

Under utförandet av intervjuerna använde vi oss av inspelningsutrustning, dessa ljudfiler transkriberade vi sedan tämligen nära efteråt, för att på bästa sätt minnas intervjusituationen i sin helhet och den känsla som fanns. Vi har sedan kodat materialet utifrån olika teman och nyckelbegrepp, för att sedan använda oss av detta i bearbetningen av materialet (Denscombe 2009 s.260ff). Sedan har vi ställt våra resultat utifrån intervjuerna mot tidigare forskning, för att därefter analysera dessa utifrån Hasenfelds teori om människobehandlande organisationer.

2.6 Etiska överväganden

I och med att vår studie bygger på intervjuer så ställer det en del etiska krav på hur vi använder oss av den informationen vi får fram. Frågorna vi vill få besvarade måste ställas i förhållande till vilken nytta svaren av frågorna kan tänkas ge. Om vi ställer frågor som kan upplevas jobbiga att besvara för informanterna, så måste informationen som svaren ger vara av större vikt för studien än vad svaren på så kallade lättsamma frågor ger. Frågorna ska alltid ställas i förhållande till det eventuella lidande de kan medföra för informanterna. Med andra ord så ska frågorna ses i förhållande till en konsekvensetik (Jacobsson, Meeuwisse, Kristiansen och Harrysson 1998, s. 15 & Blennberger 2000, s.219).

Ett etiskt övervägande vi ställts inför är det faktum att vi frågade personer som jobbar inom kriminalvården frågor där de kan tänkas erkänna att de inte följer

lagen. Att som anställd, inom en verksamhet som bygger på rättskipning, inte följa lagen kan tyckas vara moraliskt tveksamt.

I Alvesson och Deetz kan man läsa om hur man ska väga in om svaren som informanterna ger, är färgade av en intagen roll på grund av situationen. Det vill säga att man måste vara medveten om att svaren kan färgas av informantens inställning till vad hon eller han förväntas svara i egenskap av sin yrkesroll (2000 s.138). Detta är något vi ser som ett problem, å ena sidan så vill man ha informanternas svar, samtidigt som Alvesson och Deetz menar på att svaren som ges, inte alltid är informanternas hundra procentiga personliga åsikter. Vi anser oss inte kompetenta att göra en bedömning hur vida deras svar, är deras ofärgade personliga åsikter eller ej. Dock så anser vi att det är en faktor som vi är villiga att bortse ifrån, då vi har som målsättning att ta reda på informanternas inställning i samband med deras yrkesutövning.

Vi har haft som grundinställning att inte lägga några värderingar i informanternas svar. Vår förhoppning är att vi utåt sett har kunnat hålla oss så pass neutrala att det inte har påverkat informanterna (Denscombe 2009, s.246).

2.6.1 Vetenskapsrådet individskyddskrav

Vetenskapsrådet har fyra stycken grundläggande individskyddskrav; *informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet 2002, s.6).

2.6.2 Informationskravet

Är formulerat så som följer: ”Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte.” (Vetenskapsrådet 2002, s.7).

För att uppfylla detta krav så informerades vi om studiens syfte redan i missivbrevet som vi skickade ut i samband med vår förfrågan gällande deltagande i studien. De informerades dessutom om att deltagande i studien helt och hållet byggde på frivilligt deltagande.

2.6.3 Samtyckeskravet

”Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.”(Vetenskapsrådet 2002, s.9).

Detta krav uppfyllde vi på så sätt att informanterna själva fick svara på det missivbrev som vi skickade ut. Svaret där de sa sig intresserade av att delta i studien tog vi som ett samtycke. Informanterna informerades dessutom om deras rättighet att neka oss att använda delar av eller hela intervjun och att denna rättighet kvarstod fram tills den dagen studien lämnades in för granskning av Linnéuniversitet.

2.6.4 Konfidentialitetskravet

”Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.” (Vetenskapsrådet 2002, s.12).

I missivbrevet informerades de tillfrågade om att deras personuppgifter inte skulle registreras i varken den färdiga studien eller arbetsmaterialet som användes för att sammanställa studien.

För att garantera informanterna deras anonymitet i studien så valde vi att inte ta med någon typ av personuppgifter, detta innebar även att vi inte angav vilken befattning informanterna har eller på vilken verksamhet de arbetar. Ytterligare ett steg i att skydda informanternas integritet är vårt beslut att inte ange kön på

informanterna samt att vi var de enda som skulle ha tillgång till de inspelningar som gjorts under intervjuerna och de transkriberingar som gjordes av de inspelade intervjuerna, något som vi även informerade våra informanter om.

2.6.5 Nyttjandekravet

”Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.” (Vetenskapsrådet s.14).

I missivbrevet informerades om att resultaten av informanternas medverkan endast skulle användas i studiesyfte.

2.6.6 Övrigt kring etik

Missivbreven avslutades med en uppmaning om att informanterna var välkomna att kontakta oss om de hade några frågor som rörde studien eller dess sekretess. Kontaktuppgifter med e-postadresser och telefonnummer lämnades längst ner.

Innan vi startade inspelningsutrustningen inför varje intervju så ställde vi frågor kring om informanterna tyckte att det var något som var oklart gällande studien. Efter det så informerade vi om sekretess, deras rättigheter att avbryta intervjun, deras rättigheter att i efterhand vilja avstå från medverkan samt studiens syfte.

Vi har i efterhand skickat ut kompletterande frågor till informanterna via e-post, vi var då noga med att skicka ut varje förfrågan var för sig, detta för att informanterna inte skulle kunna se vem mer än de själva som ingick i studien.

2.7 Tillförlitlighet/Validitet

För att mäta tillförlitligheten i en studie använder man sig ofta av reliabilitet och validitet. Med reliabilitet menas att undersökningen ska kunna göras om av annan forskare och då utmytna i samma resultat (Robson 2002, s.93). När reliabiliteten brister kan det bero på att frågorna eller svarsalternativen är otydliga, det kan även påverkas av slumpmässiga omständigheter kring undersökningen. Exempelvis kan intervjuaren påverka informanten, samt att frågornas formuleringar kan påverka svaret, exempelvis genom ledande frågor. Detta har vi tagit i beaktning under bearbetningen av frågorna samt under intervjuerna, genom att ha detta i åtanke i intervjusituationen samt då vi utformat frågorna och försökt att göra detta på så sätt att det inte ska påverka informanten åt endera hållet. Svårigheterna i att få hög reliabilitet i kvalitativa undersökningar är i forskningsvärlden omtalade. Problematiken grundar sig i tillvägagångssättet, där intervjuer görs med ett fåtal informanter, vilket gör det svårt att generalisera svaren på den resterande populationen. Dessa svårigheter ser vi även i vår studie, ifall undersökningen skulle göras om med helt andra informanter är risken stor att resultaten skiljer sig åt, då även vår studie bygger på ett fåtal informanter. Därför går det inte att utifrån vår studie generalisera resultatet på hela kriminalvården. Däremot är vår förhoppning att ge en bild av hur olika tankegångar kan te sig i diskussionen kring lagen om anmälningsskyldigheten, studien utgår därmed ifrån att belysa enskilda individers åsikter i frågan (Djurfeldt et al 2009, s.108f).

För att få en hög validitet i undersökningen krävs relevanta frågor som överensstämmer med studiens syfte (Robson 2002, s.93). Här är det av vikt att använda begrepp på rätt sätt, samt att formulera frågorna så det är lätt för respondenten att förstå och kunna svara sanningsenligt. Det mesta av jobbet görs i planeringsstadiet av frågorna. För att få hög validitet i vår studie har vi arbetat med frågorna för att de ska ge svar som överensstämmer med studiens syfte samt svarar på våra frågeställningar. Vi har även lagt stor vikt vid att frågorna ska vara ställda så att respondenten vet vad denne svarar på, och inte gissar sig fram,

genom att utforma frågorna så att de är tydliga för informanten. Fördelarna med att göra intervjuer har varit möjligheten att under intervjun förklara och tydliggöra frågorna ifall de riskerar att missuppfattas. Likaså har det varit möjligt att ställa följdfrågor under intervjuens gång för att ge en mer detaljerad beskrivning kring informantens uppfattningar och upplevelser i ämnet, samt gör flexibiliteten i och med intervjusituationen att man i tid har möjlighet att upptäcka ifall frågorna tenderar att flyta bort ifrån syftet. I en kvantitativ studie däremot skickas ofta alla enkäter ut på samma gång och man upptäcker först i efterhand ifall någonting fattas. Det positiva vi ser i och med en kvalitativ studie är att man redan efter första intervjun har möjlighet att ändra i frågeställningarna, samt att det är enklare att höra av sig till en informant i en kvalitativ studie för att komplettera med frågor (Djurfeldt et al 2009, s.108f).

2.8 Generaliserbarhet

Graden av generaliserbarhet beror på hur stor del av populationen som har medverkat i undersökningen, ju större del som medverkat desto större är sannolikheten att resultaten är generaliserbara, då tillförlitligheten är större (Denscombe 2009, s.55). Med tanke på att vår undersökning är kvalitativ och innefattar endast sex informanter är det inte möjligt att generalisera denna på resterande del av populationen. Vår avgränsning i urvalet där vi koncentrerat oss på kriminalvården i Kalmar ger en större generaliserbarhet just till denna population, dock anser vi att det begränsade urvalet ändå gör att det inte är representativt för hela populationen. Det har dock inte varit vår avsikt med denna undersökning, då vi velat ta del av enskilda informanternas upplevelser och åsikter i ämnet.

3. TIDIGARE FORSKNING

Här tar vi upp en kort presentation av tidigare forskning som behandlar anmälningsskyldigheten när det finns misstanke om att barn far illa. Att hitta forskning som är direktrelaterad till kriminalvårdens insatser och arbetsförhållanden vad det gäller anmälningsskyldigheten har varit svårt. Därför har vi även med andra yrkeskategorier som innefattas av lagen, så som lärare samt sociala myndigheter. I och med att även de omfattas av anmälningsskyldigheten så anser vi att de är relevanta för denna studie. I dessa forskningsresultat behandlas bland annat frågor som; vad som påverkar anmälningsbenägenheten, vad anledningen är till att man inte anmäler, hur rutinerna ser ut, vilket stöd det finns för den som anmäler. Vi har riktat in oss på forskning som är gjord under 2000-talet, vi har endast någon artikel från sent 90-tal, detta för att forskningen fortfarande ska vara relevant och på grund av att dåvarande lagar och riktlinjer kring anmälningsskyldigheten ska stämma med dagens.

3.1 Lärares benägenhet att anmäla

Sundell & Colbiörnsens (2000) forskning är gjord på 23 svenska grundskolor och behandlar bland annat lärares benägenhet att anmäla vid misstanke om att barn far illa. Studien visar på att lärare ofta valde att ha samtal med föräldrarna, de ville i första hand lösa problemen internt mellan skolan och föräldrarna, utan att blanda in någon annan. Det visade sig därmed att det kunde ta ganska lång tid från det att skolan uppmärksammade problemen tills det att en anmälan gjordes. Det lärarna ansåg gynna barnet minst var att göra en anmälan till socialtjänsten. Studien visar även på att endast en fjärdedel av de barn som uppvisat tecken på att fara illa anmäldes till socialtjänsten (s.54,94).

Även internationell forskning har visat på liknande tendenser som den svenska på det sätt att lärare ser anmälningen till socialtjänsten som någonting som kommer att vara till nackdel för barnet i fråga, de vill skydda barnet från en utredning av socialtjänsten och den skada de tror att det kan medföra. Detta visar Goebbels et al. (2008) forskning på, som är utförd i Queensland, Australien. Liknande som i Sverige så har även australiensiska myndigheter anmälningsplikt vid misstanke om att barn far illa. Goebbels et al. menar även att de lärare som fått information samt upplysningar från socialtjänsten om hur en anmälan behandlas och vad den resulterar i, oftare är mer benägna samt har en positivare bild av att anmäla. Studien visar även på att lärare som arbetat längre tenderar i högre grad anmäla då de misstänker missförhållanden (s.942, 949).

3.2 Lärares inställning och kunskap om anmälningsplikten, USA

I USA gjordes 2003 en undersökning om hur 540 lärare utifrån hypotetiska scenarior gjorde bedömningen ifall en anmälan borde göras. Det som undersöktes var påverkningsfaktorerna av barnens olika etniska ursprung samt graden av fysiska och/eller psykiska övergrepp. Vid mycket allvarliga övergrepp var resultaten från de tillfrågade liknande. Vid mer tveksamma fall dock visade sig anmälningsbenägenheten lägre, lärarna kunde misstänka övergrepp men valde inte i alla fall att anmäla. Ingen skillnad visades i resultatet om huruvida barnets etniska ursprung spelade in (Egu & Weiss 2003, s.465).

Kenny utförde 2004 en kvantitativ studie som behandlade 200 lärares kunskap kring anmälningsförfarandet, tecken och symptom på barnmisshandel samt deras attityd gentemot kroppslig bestraffning. Resultatet av studien visade på att bara 37 % av lärarna ansåg att de fått tillräckligt med information och utbildning i ämnet. Endast 13 % uppgav att de kände till skolans riktlinjer för

anmälan om att barn far illa. I allmänhet ansåg sig inte lärarna ha tillräckligt bra kunskaper om tecken och symptom på vanvård, missbruk, fysiska eller sexuella övergrepp. Lärarnas medvetenhet om tecken och symptom på sexuella övergrepp var något större än de på vanvård och fysisk misshandel. 76 % trodde inte att skolan skulle stötta dem i en anmälan. Studien visar på vikten av att information och kunskap om barns situation samt om hur en anmälan går till och hur det kan vara avgörande för om en anmälan görs eller inte. Många av de lärare som aldrig anmält menade på att de aldrig haft något barn i sitt klassrum som uppvisat tecken på att fara illa. Slutsatsen i studien är dock att undersökningar har visat på att en miljon barn i USA varje år utsätts för misshandel, vilket borde betyda att några av dessa lärare har haft barn i sitt klassrum som varit drabbade, men de har helt enkelt inte kunnat identifiera dem (s.1311,1314ff).

3.3 Undersökning av olika professioners anmälningsbenägenhet, Norden

Sundell (1997) uppmärksammar att enligt danska och svenska studier riskerar 3-4 % av alla barn att utsättas för misshandel. Forskning visar även här på att de olika professioner som innefattas av anmälningsskyldigheten ser svårigheter med att anmäla till socialtjänsten vid misstanke om att barn far illa, vilket i längden förhindrar eller fördröjer den hjälp och det skydd som skulle kunna ges. Sundell utfördes en studie där 341 anställda, som arbetade inom olika verksamheter där de kom i kontakt med barn, i tre av Stockholms förorter, deltog. Frågeformulär skickades ut och sedan utfördes intervjuer med de i personalgrupper som haft misstanke om att barn far illa eller där anmälan gjorts. Resultatet visade att 3 % av barnen enligt personalen visat tecken på att blivit utsatta för någon form av misshandel av sina föräldrar, av dessa var det endast 37 % som anmäldes till socialtjänsten. De vanligaste orsakerna till misstanke var neurotiska eller psykotiska föräldrar (45 %) samt föräldrar med

missbruksproblem (37 %). Mindre vanliga skäl var misstanke om sexuella övergrepp (10 %), samt en liten grupp (8 %) som uppvisade tecken på att må dåligt på grund av föräldrarnas äktenskapliga disharmoni. I de flesta fall rapporterade personalen ett flertal skäl till sina misstankar, oftast att både föräldern och barnet visade tecken på onormalt beteende. I vissa fall var det endast barnets beteende som låg till grund för anmälan, varav ingen anmälan hade gjorts endast på grund av en förälders beteende (s. 93,95f, 98). Sundells studie uppmärksammade tre huvudsakliga orsaker till att en anmälan inte gjordes. Det första var att man inte hade vetskapen om skyldigheten att anmäla. Det andra var negativa erfarenheter av tidigare gjorda anmälningar, av de anmälningar som gjorts hade personalen anmält hälften av fallen två gånger till socialtjänsten, men bara 40 % ledde till professionell hjälp, vilket i vissa fall gjort personalen tveksamma till att anmäla då det lett till negativa konsekvenser för barnet. Den tredje förklaringen till varför en anmälan inte gjordes, trots vetskapen om anmälningsplikten, var att de ofta hade etablerat en relation med föräldrarna som de inte ville förstöra. De ville inte riskera det förtroende som fanns från föräldrarnas sida, detta var ofta en faktor på mindre orter (s.102).

3.4 Olika professioner och varför de inte anmäler, USA

Alvares, Kenny et al (2004) studie *Why are professionals failing to initiate mandated reports of child maltreatment, and are there any empirically based training programs to assist professionals in the reporting process?* belyser myndighetspersoners anmälningsbenägenhet vid misstanke om att barn far illa. Studien omfattar uppgifter från USA:s samtliga socialförvaltningar under år 2001. I alla 50 amerikanska delstater har myndighetspersoner anmälningsskyldighet vid misstanke om att barn far illa. Trots detta har det visat sig att 40 % av de professionella som har anmälningsplikt inte anmält vid ett eller flera tillfällen, 6 % har uppgett att de allt som oftast inte anmäler.

Tidigare studier har även påvisat att upp till 68 % av de barn som far illa inte är kända hos de sociala myndigheterna. Konsekvenserna av att många fall inte anmäls och utreds leder till att barn och deras familjer inte får den hjälp och det stöd de är i behov av (s.564). Studien visar att den huvudsakliga anledningen till att inte anmälda ansågs vara att man trodde det skulle leda till negativa konsekvenser för barnet och dess familj. De professioner som arbetar i terapeutiskt avseende med klienten, menade även på att en anmälan skulle störa behandlingen samt relationen mellan den professionella och klienten och valde därmed att inte alltid göra en anmälan. En del menade att de först gav en varning, men fick de reda på att barnet till exempel blivit slaget eller utsatt på något annat sätt igen så anmälde de (ibid. s.566,573). En stor del av de som inte anmälde menade även på att de inte litade på att utredningen skulle leda till någonting. De riktade kritik mot de erfarenheter de hade av att socialarbetaren inte gjorde en ordentlig utredning och det enda som anmälan resulterade i var att den professionella som anmält tappade kontakt med klienten och därmed upphörde behandlingen, som de ansåg i annat fall på sikt kunde hjälpt både klienten och barnet (ibid. s.566). Andra argument som lyftes fram var att de professionella inte tyckte sig ha den kunskap och erfarenhet de ansåg att de borde ha för att göra bedömningen ifall en anmälan borde göras eller inte (ibid. s.565).

Weinstein et al. (2000) studie *Mental health professionals experiences reporting suspected child abuse and maltreatment* belyser psykologer, psykiatriker och socialarbetares anmälningsbenägenhet vid misstanke om att barn far illa. Svarsfrekvensen i studien var allra högst hos socialarbetare, mindre hos psykologer och allra minst hos psykiatriker. Studiens resultat visade på att 40 % informerade inte klienten om sin anmälningskyldighet förrän det framkommit misstanke om att en anmälan borde göras. De flesta av de som informerade i förväg uppgav att det oftast inte påverkade klientens val av att påbörja behandlingen då de delgavs informationen om anmälningsplikten, men

några hade stött på ett fåtal klienter som vägrat behandlingen när det kom till deras kännedom. Det visade sig att ungefär i hälften av de fall som ledde till en anmälan var anmälan riktad mot klienten, i andra fall var de mot någon av klientens närstående ofta barnets andre förälder eller klientens pojkvän/flickvän. I 74,3 % av fallen informerades klienten om att en anmälan skulle ske. Ungefär hälften av de professionella betonade sin egen uppfattning om anmälningsens betydelse i sin förklaring till varför denne bestämt sig för att göra en anmälan mot klienten eller på grund av informationen klienten delgivit om någon annan. Medan den andra hälften fokuserade på kraven i lagen. De flesta rådgjorde oftast med kollega eller någon annan innan de gjorde anmälan. Studiens resultat visade även på att i 72 % av fallen så fortsatte klienten behandlingen även efter att anmälan var gjord, anmälan var även ofta hjälpsfull i den fortskridande behandlingen, de uttryckte enligt den professionella lättnad över att en anmälan gjorts. Dock blev 27 % ständigt oemottagliga eller avslutade behandlingen kort efter att anmälan gjorts. Hot och försök att skada den professionella inträffade även, men det var mycket sällan. 65,5 % av de professionella hade vetskap om hur en anmälan skulle gå till och kände sig bekväma i att utföra en anmälan (s.1320ff).

3.5 Sammanfattning av forskning

Forskningen visar på en del skillnader statistiskt kring hur många som anmäls, beroende på var forskningen utförts, i vilket land, samt inom vilken profession. Dock är anledningarna till beslutet att inte anmäla likvärdiga. Den mest framträdande anledningen är att den professionella inte tror att en anmälan skulle gynna barnet och hjälpa denne i sin situation (Sundell & Colbiörnsens 2000, s.54, Goebbels et al. 2008, s.942 & Alvares, Kenny et al. 2004, s.566). I forskningen framträdde även de som haft negativa erfarenheter av att barn de anmält inte fått det bättre efter anmälan (Sundell & Colbiörnsens 2000, s.54 & Alvares, Kenny et al. 2004, s.566). Större delen av de som inte anmälde ansåg

sig inte ha tillräcklig erfarenhet och vetskap kring missförhållande för att känna sig bekväma i att göra en anmälan. De hade heller inte vetskapen kring hur en anmälan gick till och vilka insatser den ledde till. En del visade även tecken på att inte ha vetskapen om att de omfattades av en anmälningsskyldighet. Andra valde av personliga skäl att inte göra en anmälan (Kenny 2004 s.1314, Sundell 1997, s.102 & Alvares, Kenny et al. 2004, s.566). Bland olika sociala myndigheter som arbetar terapeutiskt med klienten valde en del att inte anmäla på grund av att det skulle störa behandlingen och att man då riskerade att tappa kontakten med klienten. Studier visar på att i de flesta fall fortsätter klienten behandlingen, dock är detta i vissa fall inte möjligt (Alvares, Kenny et al. 2004, s.566 & Weinstein et al. 2000, s.1320). Bland annat Goebbels et al. (2008) belyser det de flesta forskare verkar vara överens om, att information och utbildning kring anmälan behövs för att olika myndighetspersoner ska öka sina kunskaper, känna en större säkerhet i att anmäla samt bli medvetna om förhållanden kring barn som far illa (s.942).

4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Vi har valt att analysera resultaten av studien utifrån delar av Yeheskel Hasenfelds organisationsteori om människobehandlande organisationer. Här ges en överblick över Hasenfelds teori och de delar vi valt att använda oss av i vår analys. Vi börjar med att belysa hur teorin kan knytas till kriminalvården och dess verksamhet. Därefter följer de delar av teorin vi valt att använda oss av för att analysera studiens empiri.

Hasenfeld (1983) beskriver hur vårt samhälle är uppbyggt med byråkratiska organisationer som finns till för att hantera och främja välfärden för dess medborgare. De som kan kalla sig människobehandlande organisationer menar Hasenfeld kännetecknas av två faktorer, dels att de arbetar med människor och har en direkt påverkan på deras liv, samt att deras arbete går ut på att främja den personliga välfärden och därmed deras levnadsstandard. Dessa

människobehandlande organisationer särskiljs genom vilken typ av klienter de har, samt den förändring de eftersträvar att åstadkomma i sitt arbete med klienten. De som arbetar för att bevara och stärka sina klienters välmående samt de, där kriminalvården innefattas, vars uppgift är att kontrollera, avhjälpa och förbättra klientens beteende då det inte fungerar i samhället.

Kriminalvården stämmer in på det Hasenfeld kallar organisationer med ”*människoförändrande tekniker*” vilket syftar till att förändra klientens beteende, för att på så sätt i längden, främja dennes välmående. Kriminalvården gör detta genom att klienten avtjänar sitt straff, samt exempelvis genomgår olika program med en ambition att på detta sätt förändra klientens, enligt samhällets värderingar, ”felaktiga” beteende, för att på så sätt hjälpa dem in i samhället. Hasenfeld menar på så sätt att organisationen påverkas av samhällets värderingar och förväntningar av organisationen (s.1ff, 123).

4.1 Arbetssätt

Kriminalvården arbetar brottsförebyggande, målet med organisationens insatser är att klienterna på ett bättre sätt kunna leva ett liv utan kriminalitet och missbruk, för att därmed uppnå sysselsättning samt självförsörjning (Kriminalvården 2006, s.5,8ff). Hasenfeld (1983) belyser relationen mellan organisationens personal och klienten. Han menar på att denna relation fungerar som ett verktyg i förändringsarbetet och är avgörande för organisationens framgång eller misslyckande i arbetet med klienten. Hasenfeld menar även på att relationen mellan klient och tjänsteman ska bygga på ett ömsesidigt förtroende. Detta för att klienten ska lita på tjänstemannen så till den grad att denne kan delge tjänstemannen den privata information som behövs för att ett förändringsarbete ska vara möjligt. Tjänstemannen behöver å sin sida kunna lita på att klienten är ärlig samt att de arbetar mot samma mål (s.s.178ff,197f). Vi har valt att analysera vårt resultat av intervjuerna utifrån detta resonemang av Hasenfeld om vikten av att klient och tjänsteman erhåller en bra relation. Hasenfeld (1983) belyser även hur människobehandlande

organisationer påverkas av samhället och dess sociala samt kulturella faktorer (s.51,55). Detta är något som vi uppmärksammat, då det i intervjuerna uppkom en del aspekter som tyder på att bedömningar i vissa fall påverkas av att klienten har en annan kulturell bakgrund.

4.2 Kunskapen

Människobehandlande organisationer lyder under olika lagar och regler som tillkommit genom politiska och rättsliga åtgärder, de lägger grunden för hur organisationens verksamhet ska se ut. Hasenfeld belyser därmed vikten av att tjänstemännen har en profession att luta sig mot i sitt arbete, att de därmed har den utbildning och den kunskap som krävs för att ta lämpliga och adekvata beslut. De har i och med detta även ett anseende och ett rykte att utåt sett leva upp till för att erhålla sin professionella status (s.57, 162f). Detta knyter vi till vår studie på så sätt att informanterna i studien har fått sitt arbete inom kriminalvården utifrån att de har en profession, alltså ingår i en yrkesgrupp med gemensamma drag. Där de bland annat har som uppgift att anmäla då de misstänker att barn kan fara illa. Dock är alla människor olika med olika erfarenheter som skapar och påverkar deras åsikter och referensramar. Vilket kan leda till att tjänstemän uppfattar situationer olika, det är därmed möjligt att det görs olika bedömningar i liknande situationer. Hasenfeld (1983) menar på att det är viktigt med utredningar och undersökningar i människobehandlande organisationer, för att se till så att tjänstemännen rör sig inom de ramar som lagarna skapar (s.163f).

4.3 Förändringar

Förändringar i organisationen kan vara en bidragande faktor till att lösa problem samt underlätta tjänstemännens arbetssituation. Hasenfeld (1983) menar att genom förändringar är det möjligt att skapa förbättringar inom organisationen. Hasenfeld belyser härmed vikten av att organisationen är villig att förändras, faktorer som tenderar att hämma utveckling i byråkratiska

organisationer menar han på, är att de är tungrodda samt kostsamma. Vilket ofta leder till att det finns en ovilja från organisationens ledning att förändra och utveckla (s.218f). I och med att anmälningsskyldigheten vid misstanke om att barn far illa tenderar att skapa en splittring i yrkesrollen hos tjänstemännen som omfattas av denna, har vi valt att analysera den empiri vi framfört i denna studie utifrån den aspekt Hasenfeld framför om att förändringar i organisationen kan göra det möjligt att förbättra arbetssituationen för tjänstemännen (ibid). Vi har i och med intervjuerna diskuterat möjliga förändringar med informanterna.

5. RESULTAT

I denna del ger vi en sammanställning av de intervjuer vi genomfört med personal inom Kriminalvården. Intervjuerna är gjorda med sex stycken anställda inom kriminalvården. Varje intervju varade mellan 20 – 30 minuter. Resultaten sammanställs utifrån studiens frågeställningar. Först behandlas informanternas kunskaper kring anmälningsskyldigheten utifrån vad de vet om lagen, deras inställning till den samt möjliga förbättringar de ser skulle kunna införas. Därefter följer deras förhållningssätt till att anmäla. Fortsättningsvis sammanställs informanternas erfarenheter, vilket följs av den avslutande delen om vad informanterna anser påverka anmälningsbenägenheten.

5.1 Informanternas kunskaper kring anmälningsskyldigheten

Efter att ha genomfört våra intervjuer har vi konstaterat att samtliga som vi pratat med har sagt sig ha vetskap om att de i och med deras yrke har en anmälningsskyldighet om de skulle misstänka att barn far illa. Även om många sa sig inte kunna lagen utantill, så sa samtliga att de visste att det räckte med

enbart en misstanke om att barn far illa för att de ska vara skyldiga att anmäla och att de inte behövde kunna bevisa eller styrka sina misstankar. Samtliga hade dessutom kunskapen att det var till socialtjänsten som anmälan skulle göras. Sammantaget så har de vi intervjuat haft en god kunskap kring lagens innebörd och god kunskap om vilka skyldigheter de har i sin yrkesutövning.

5.2 Direktiv från organisationen

Via kriminalvårdens intranät kallat Krimnet så har det ganska nyligen publicerats information gällande anmälningsskyldigheten samt att det har kommit ut en mall kallad *Anmälan till socialtjänsten* (se bilaga nummer 1) som innehåller för tryckta rubriker avseende det som skall finnas med vid en anmälan till socialtjänsten.

Från frivårdens sida nämner man att en av frivårdsinspektörerna har varit på utbildning i frågan och att han senare har hållit föredrag kring ämnet samt visat en informationsfilm som belyser vikten av att anmälningar görs utifrån barnens synvinkel. Man nämner även att det har blivit större fokus på frågan under senare tid även från regionalt och nationellt håll inom kriminalvården. Detta är något som även togs upp som faktorer när det gällde vad som påverkade anmälningsbenägenheten,

”Hur mycket frågan uppmärksammas och följs upp. Kunskap om hur barnen har det i sådana fall.”(Informant 4)

På anstalten så är det den person som var utsedd som Barnansvarig som varit på utbildningar i frågan och i samband med detta skickat ut e-post med information till personalen. Samtliga nyanställda får en muntlig genomgång av vad lagen innebär och vilket ansvar den ställer på anställda inom kriminalvården.

Informanterna inom kriminalvården uppger att de känner stöd från

organisationen vid en eventuell anmälan.

5.3 Inställning till lagen

Över lag så har informanterna ansett att det är positivt att lagen är utformad som en skyldighet, även om det har framkommit exempel på situationer då de har upplevt det som negativt och en av informanterna uttryckte det så här på frågan om det fanns någon fördel med att det var en tvingande lag,

”Jag anser ju att det alltid är en fördel, för barnen är ju alltid värlösa och oskyldiga. Barnen rår ju inte för vad som händer, så jag anser att det är jätteviktigt att det finns en sådan lag.” (Informant 1)

Det som har framhållits som lagens positiva sidor är att lagen är tydlig gällande för vem den gäller och vilka kriterier som ska vara uppfyllda, det vill säga att det räcker med enbart en misstanke, för att man ska göra en anmälan.

Skyldigheten, menar ett flertal, innebär att det blir en större påtryckningsfaktor för att tjänstemännen verkligen skall göra en anmälan,

”I och med att det finns en skyldighet så finns det också en möjlighet att granska om det görs och då är det klart att det skärper till oss lite extra..” (Informant 4)

Det har även framförts att det faktum att det är en lagstadgad skyldighet gör det lättare att motivera beslutet att anmäla inför de klienter som påverkas när en anmälan har gjorts.

Samtliga har uttryckt att de anser att lagen behandlar ett mycket viktigt ämne och att det är viktigt att barn har ett lagstadgat skydd som innebär att även myndigheter, sjukvård och skola har en skyldighet att ingripa när det finns en risk för att barn far illa.

De nackdelar som har framförts angående lagen är att det kan leda till

aggressioner från klienternas sida riktat mot tjänstemannen som har "tvingats" att göra en anmälan. En informant menade på att det innebar negativa saker att inte göra en anmälan, på grund av att det ledde till dåligt samvete,

"Men visst får man skit för det, men det får jag ju ändå, jag får ju skit från min kropp, min hjärna, mitt hjärta om jag inte anmäler det." (Informant 5)

Informanterna nämnde även att förtroendet för tjänstemannen kan minska då klienten kan uppfatta det som att om han eller hon är ärlig och berättar sanningen om hur sin livssituation ser ut, så kan det resultera i en anmälan som de upplever som negativ. Även en viss rädsla finns att en högre anmälningsfrekvens skall leda till att klienter råder varandra att inte vara ärliga i kontakten med kriminalvården,

"Ska det sprida sig då? Att här skall ni hålla käften när ni kommer hit och berätta inte om det och det.." (Informant 3)

5.4 Förslag till förbättringar

Många av våra informanter menade på att klienterna ofta har en felaktig uppfattning om vad en anmälan innebär,

"Föräldrarna tror ofta att det hela tiden går ut på att ta barnen ifrån dem..." (Informant 1)

Detta menade en informant som samtidigt förklarade att utgångspunkten alltid är att barnen skall stanna kvar i familjen så länge det är möjligt. I många fall handlar det snarare om att familjen anses vara i behov av stöd och hjälp för att barnet ska må bra. Kunskapen bland klienterna gällande vad lagen innebär är ofta låg och detta kan i många fall leda till missförstånd. Detta är någon som upplevs som negativt och därför önskar informanterna att det fanns bättre sätt att nå ut med informationen om vad lagen innebär.

Flertalet har uttryckt att en högre medvetenhet och kunskap kring lagen bland personalen innebär att det kommer resultera i bättre förhållanden för de barn som är utsatta,

”Det finns en trögrörlighet, man har sett saker och ting ur den intagnes perspektiv och när det gäller barn så ska man ju då vända och se på det från barnens perspektiv, så där har det nog varit en svårighet. Men ju mer det traggas in, ju mer naturligare blir det nog.”(Informant 6)

5.5 Förhållningssätt till att anmäla

Åsikter om den splittrade yrkesroll som detta medför har framkommit i intervjuerna, där en del informanter såg det som en svårighet att anmäla då detta antagligen skulle leda till att relationen med klienten försvårades eller bröts och att därmed behandlingen riskerar att brytas.

När det gäller informanternas förhållningssätt till att anmälaså har de i denna fråga haft delade meningar. En del har sett det som en självklarhet att alltid anmäla vid misstanke om att barn far illa. Andra har, även om de i stort sett alltid anser att man ska anmäla, framfört åsikter om att det kan finnas situationer där omständigheterna gör att man ser svårigheter i att göra en anmälan. På frågan om det finns tillfällen då det kan göra mer skada än nytta att anmäla så var det en som svarade att;

”Så är det säkert, det finns aldrig svart eller vitt. Så det kan säkert uppstå situationer, det är det här som gör det svårt för tjänstemannen.”(Informant 2)

Det fanns även tillfällen då det ifrågasattes om det var nödvändigt att göra en anmälan, som exempel angavs då tjänstemannen redan har vetskap om att det pågår en utredning från socialtjänstens sida, rörande den aktuella familjen. På frågan om informanterna någon gång borde ha gjort en anmälan men avstått och vad anledningen i så fall var till detta, så var det en som svarade

”Där kan jag säga att socialtjänsten är redan inne.”. (Informant 3)

5.6 Erfarenheter av att anmäla

Erfarenheten av att anmäla till socialtjänsten har i flertalet fall varit begränsad. Majoriteten sa att de hade gjort ett fåtal anmälningar. Två av informanterna hade aldrig själva gjort någon anmälan, dock har de genom att kollegor anmält, erfarenhet av de situationer som uppstår kring att en anmälan görs. En informant på chefsnivå hade varit med om att underteckna ett flertal anmälningar som gjorts av tjänstemän på den arbetsplatsen. Samtliga har dock påpekat att det på senare tid har blivit betydligt mycket mer uppmärksammat än tidigare och att det i och med detta har blivit vanligare att det görs anmälningar från kriminalvårdens sida.

I intervjuerna framkom det att en del informanter kände till fall då en anmälan lett till att det uppstått en konflikt mellan tjänstemannen som hade anmält och klienten. I ett par av fallen så hade konflikten blivit så pass stor att det resulterat i att klienten fått byta kontaktperson inom kriminalvården, i ett fall hade man löst konflikten genom att anlita en lekmanövervakare¹¹. Lekmanövervakaren höll då kontakten med klienten samt med Frivården och på så sätt så behövde frivårdsinspektören och klienten inte träffas.

5.7 Faktorer som påverkar anmälningsbenägenheten

Informant 1 uppgav att det är viktigt att alltid tänka utifrån ett barnperspektiv och inte utifrån ett föräldraperspektiv. Om faktorer som påverkar anmälningsbenägenheten uppgav informanten

¹¹Person vars uppgift är att lyssna och vara ett stöd för klienten samt att kontrollera så att klienten följer de villkor som gäller för övervakningen. Lekmanövervakaren avrapporterar till frivården kontinuerligt.

"Hemmiljö, missbruk, föräldrarnas "kompetens".

Informant 3 menade på att

"Insikten om att det handlar om barnets bästa. Också viktigt att vipå (...) agerar enhetligt. Att vi genom samtal/handledning i vår grupp skapar ett klimat/ en insikt om vikten av att göra anmälan. (_ _ _) Viktigt att den som gör anmälan får stöd om det uppstår konflikter/besvärliga situationer vid anmälan."

som avgörande faktor. Flera informanter uppgav att frågan huruvida anmälan påverkar den framtida relationen med klienten är en i vissa fall avgörande faktor. Även vilka kunskaper man har om barnets situation och rädslan att stöta sig med klienten spelar in, samt att man får stöd från organisationen. Informant 4 belyste risken att hänsyn tas till om någon kommer från en annan kultur där aga är accepterat, att det då finns en större acceptans. Informant 2 gav sin syn på vilka faktorer som kan spela in

"Jag tror att det kan vara svårt att göra en anmälan när det inte är ett solklart fall. Görs det en anmälan så är man verkligen inne på en individs integritet. Jag tror också att hot och våld riktat mot den som anmäler kan vägas in vid en anmälan".

5.8 Återkoppling från socialtjänsten

Informanterna uppgav bland annat att faktorer som påverkade dem vid en anmälan var hur mycket frågan följdes upp och att de fick information om huruvida anmälan lett till positiva följder för barnet. Den samlade bilden utifrån intervjuerna är att det ser väldigt olika ut med återkopplingen från socialtjänsten, dels mellan kommunerna men även mellan olika handläggare på socialtjänstkontoren. En del hör av sig även utan att kriminalvården uttryckligen har bett om det och en del hör enbart av sig i del fall då det har

efterfrågats från kriminalvårdens sida. En informant uppgav inte något stort behov av att få någon återkoppling från socialtjänsten,

”Att vi skulle vara involverade i en massa detaljer det tror jag inte och det är ju inte tanken när vi anmäler /_ _ _/ utan vi anmäler ju bara det som står i lagen /_ _ _/ sen utreder socialtjänsten det här /_ _ _/ Så det är väl en rimlig arbetsfördelning idag, att vi bara gör anmälan.” (Informant 3)

Medans en annan informant sa;

”Bekräftelse från socialtjänsten är viktigt så att det inte faller mellan stolarna.” (Informant 2)

Något som uppskattas från informanternas sida är möjligheten att ta kontakt med socialtjänsten, för att rådgöra med de i fall då de är osäkra på hur vida det finns ett behov av att göra en anmälan eller inte. Denna möjlighet förutsätter dock att man inte benämner berörda personer vid namn, skulle personnamn yttras vid ett sådant tillfälle så innebär det att den tagna kontakten skall ses som en anmälan.

5.9 Diskussioner i arbetsgruppen

Ytterligare en faktor som uppgavs vara viktig, det var att arbetsgruppen agerar enhetligt i frågor om anmälningsskyldigheten. På frågan om hur diskussionerna i arbetsgruppen går gick åsikterna isär en del, då vissa ansåg att det förekom en hel del diskussioner kring frågan mellan kollegor och andra ansåg att det förekom väldigt sällan,

”Jag tror att det också är en sådan här grej, man pratar inte så mycket om det utanför sin närmaste krets om man har gjort en anmälan.” (Informant 2)

En informant uppgav att en anmälan gentemot en klient nyligen lett till diskussioner i arbetsgruppen om huruvida det var rätt eller fel att anmäla i den

specifika situationen. Samtliga har dock, oavsett om de anser att det redan nu ofta förekommer diskussioner kring frågan eller om de har haft åsikten att det inte förekommer särskilt ofta, ansett att det behövs mer diskussioner och informationsutbyte än vad som sker för tillfället. Då anmälningar inte är en företeelse som sker särskilt ofta så framfördes åsikter om att det är svårt att få rutin på att utföra dem. Med detta i åtanke så ansågs det finnas ett behov av att kollegor delgav sina erfarenheter med varandra och utbyter kunskap på så vis. Tankar framfördes om att en mer öppen kommunikation skulle leda till en trygghet i hur de ska förhålla sig, i de fall då det kan bli aktuellt med en anmälan.

Många ansåg att det på senare tid (inom den senaste 12 månaders perioden) blivit en fråga som uppmärksammas betydligt oftare än tidigare.

6. ANALYS

Här kommer vi att analysera det empiriska material som framkommit i och med intervjuerna samt forskning i ämnet. Analysen görs utifrån delar av Hasenfjelds teori om människobehandlande organisationer. I första delen behandlar vi vikten av kunskaper och erfarenheter i och med anmälningsskyldigheten och därefter följer en längre del om den splittrade yrkesrollen tjänstemännen har i och med anmälningsskyldigheten. Därpå följer ett stycke som behandlar möjliga förändringar i arbetet när det gäller anmälningsskyldigheten vid misstanke om att barn far illa.

6.1 Vikten av kunskap

En framträdande faktor i den forskning vi gått igenom gällande frågan om varför man inte gjorde en anmälan, var att man inte ansåg sig ha kunskapen och erfarenheter kring missförhållanden för att avgöra om en anmälan borde

ske (Kenny 2004 s.1314, Sundell 1997, s.102 & Alvares, Kenny et al. 2004, s.566). De informanter vi intervjuat inom kriminalvården har däremot mestadels, ansett sig tillräcklig kunniga för att veta om en anmälan skall ske eller inte. Informanterna var dock överens om att mer information kring ämnet behövs, vilket även Goebbel et al. (2008) belyser i sin forskningsstudie *Teachers' reporting of suspected child abuse and neglect: behaviour and determinants*. Goebbel's forskning visar på att de som erhållit information från socialtjänsten angående anmälningskyldigheten, så som hur ärendegången ser ut samt insatser och deras påverkan, känner en större säkerhet i att anmäla. Återknytningen från socialtjänsten anses därmed viktig för att tjänstemännen ska motiveras att anmäla vid misstanke om att barn far illa. Studien visar även på att erfarenhet spelar in, de som arbetat längre tenderade att inte tveka i samma utsträckning som de som arbetat en kortare tid och därmed hade mindre erfarenhet (s.942).

Hasenfeld (1983) belyser hur staten delegerar ut ansvar till tjänstemän med olika professioner och därmed ger dem en makt att handlägga och besluta i olika ärenden, utifrån lagar och riktlinjer. Dock har tjänstemännen olika referensramar och tenderar därmed att ibland göra olika bedömningar (162f). Hur de olika referensramarnas kan te sig såg vi prov på i de intervjuer vi utfört. En del såg det som en självklarhet att alltid anmäla vid misstanke om att barn far illa, medans andra belyste problematiken som kan uppstå för tjänstemännen.

Då olika tjänstemän uppfattar situationer på olika sätt så kan en situation uppfattas som mer eller mindre riskabel för barnet, beroende av vem som gör bedömningen. En informant uttryckte sig följande angående detta;

"Jag tror att det kan vara svårt att göra en anmälan när det inte är ett solklart fall." (Informant 2)

Det faktum att det är en bedömningsfråga innebär i praktiken att personliga

bedömningar är avgörande för om en anmälan görs eller inte. Även detta kan vi knyta till forskning som tyder på att anmälningar uteblir då tjänstemannen gör olika bedömningar, vid vad studiens informanter ansåg vara svåra fall där barn för illa var de överens om att en anmälan skulle ske. Däremot då det var mer tveksamma fall visade sig åsikterna om ifall en anmälan borde göras varierade (Egu & Weiss 2003, s.465). Kenny menar i sin studie från 2004 att många lärare som inte gjort någon anmälan ansåg att de inte haft barn i sina klasser där det funnits skäl till att anmäla. Samtidigt så pekar den stora andelen barn som i USA varit utsatta för misshandel, på att lärarna rent statistiskt borde haft elever där en anmälan varit befogad (s.1311ff). Detta kan vi dra paralleller till även i vårt material, den låga andelen anmälningar som gjorts i förhållande till antalet yrkesverksamma år, tyder på att det varit fler fall då anmälningar borde gjorts. Vi drar även paralleller till Goebbels et al. (2008) som menar på att utbildning och anmälningsbenägenhet hör ihop (s.942, 949). Samtliga informanter uppger att det kommit mer information kring frågan på senare tid. Då även anmälningarna har ökat, så ser vi här ett samband.

6.2 Den splittrade yrkesrollen

Hasenfeld (1983) menar på att människobehandlande organisationer kan skiljas från andra byråkratiska organisationer på så sätt att deras grundläggande fokus ligger på relationen med klienten. Han menar därmed att relationen med klienten är avgörande för förändringsarbetet, finns inte tilliten dem emellan är det svårt att få till en förändring (s.123, 177f, 197). Den mest framträdande åsikten angående problematiken som finns i och med anmälningskyldigheten, visade sig vara den splittrade yrkesrollen. Kriminalvården arbetar brottsförebyggande, genom att förändra klienternas beteende vill man bidra till ett tryggare samhälle för dess medborgare. Målet med kriminalvårdens insatser är att klienterna på ett bättre sätt ska kunna leva ett liv utan kriminalitet och missbruk, för att därmed uppnå sysselsättning samt självförsörjning (Kriminalvården 2006, s.5,8ff). Men samtidigt som tjänstemännen ska stötta

klienten i ett förändringsarbete, så har de en anmälningsskyldighet gentemot klienten som kan stjälpa relationen dem emellan. I och med att en tjänsteman gör en anmälan mot klienten så riskerar relationen att skadas. Detta är en av de främsta anledningarna till att tjänstemän väljer att inte anmäla, visar flera studier (Alvares, Kenny et al. 2004, s.566 & Weinstein et al. 2000, s.1320).

Hasenfeld (1983) menar på att relationen mellan klienten och den anställde (i vårt fall kriminalvårdaren) bygger på ett ömsesidigt förtroende. För att kriminalvårdaren skall kunna genomföra tänkta interventioner så krävs det ofta att klienten litar på kriminalvårdaren så till den grad att han eller hon vill "släppa in" denne i sin privata sfär. Klienten å sin sida behöver känna att genom att vara ärlig så bidrar det till att öka kriminalvårdarens moraliska engagemang att arbeta för klientens behov (s.197). Här uppstår det ett dilemma enligt de personer som vi har intervjuat. Det behövs många gånger att klienterna är ärliga och "lägger korten på bordet" för att bygga upp det förtroende som Hasenfeld efterfrågar. När klienterna är ärliga och "lägger korten på bordet" så innebär det i sin tur att de riskerar att kriminalvårdaren gör en anmälan till socialtjänsten om informationen kan komma att påverka barns förhållanden. Detta är även en faktor som kan påverka kriminalvårdarens anmälningsbenägenhet, då det riskerar att påverka klientens framtida vilja att delge kriminalvårdaren information ur den privata sfären.

Hasenfeld (1983) menar vidare på att förtroendefulla relationer uppstår då det finns en kompatibilitet mellan de förhoppningar som klienten har på interventionen och de mål som personalen har. I de relationer då klienten inte själv kan välja om han eller hon vill delta i interventionen (i kriminalvårdens fall så blir det påföljden som klienten dömts till) eller under hur lång tid som denne skall delta, så bidra detta till att försvåra en förtroendefull relation. Det är upp till personalen att bevisa för klienten att det finns ett ömsesidigt intresse, om det inte finns utrymme för detta inom organisationen så är det mer troligt att personalen intar en roll som bygger på bestraffning istället för förändring. Vidare menar Hasenfeld att organisationens anseende och rykte kommer ha en

betydande påverkan på klienternas inställning till och förtroende för organisationen. Om organisationen har ett gott anseende så ökar klienternas förtroende för personalen (s.197f). Här drar vi paralleller till det uttalande som en av våra informanter gjorde, där det uttrycktes en viss oro att det skulle sprida sig bland klienterna att det gäller att inte delge kriminalvården information, då det kan resultera i en anmälan till socialtjänsten. Hasenfeld (1983) menar dock att det först och främst är naiva personer framför sofistikerade personer som dömer efter ett rykte. Det är mer troligt att de gör sin bedömning efter att personalen har visat dess pålitlighet (s.198). Detta är även en faktor som kan påverka kriminalvårdarens anmälningsbenägenhet, då det riskerar att påverka klientens framtida vilja att delge kriminalvårdaren information ur den privata sfären.

Alvares, Kenny et al (2004) lyfter att studier i USA tyder på att upp till 68% av de barn som far illa inte är kända hos de sociala myndigheterna (s.564). Här drar vi paralleller till Hindberg (2001) som menar att föräldrarna ofta är kända hos de sociala myndigheterna eller inom kriminalvården långt före att barnen blir det (s.164f, 170). Detta i sin tur sätter fokus på vikten av att anmälningar blir utförda för att skydda utsatta barn, även om det kan innebära att det förtroende som Hasenfeld (1983) efterfrågar kan komma att bli lidande.

I intervjuerna framkom att det fanns erfarenheter av att det uppstått konflikter mellan tjänstemän och klienter i de fall då en anmälan har gjorts, vilket brutit relationen dem emellan. I situationer som denna, där relationen med klienten skadats menar Hasenfeld (1983) att klientens möjligheter till förändring försvåras avsevärt. En lösning kan här vara att byta kontaktperson inom organisationen, dock kan det vara svårt för den nya kontaktpersonen att bygga upp ett nytt förtroende hos klienten. Då kontaktpersonen har samma uppgifter som den förra och därmed skapas det svårigheter för klienten att lita på denne (s.197ff). Denna konflikt i yrkesrollen kan även härledas till forskning som bland annat visar på att psykologer och socialarbetare i vissa fall väljer att

avstå från att anmäla då detta kan leda till att relationen med klienten skadas och behandlingen då riskerar att avbrytas (Weinstein et al. 2000, s.1320).

Hasenfeld (1983) belyser olika faktorer som påverkar människobehandlande organisationer, bland annat kulturella faktorer. Med det menar Hasenfeld att sociala och kulturella övertygelser som råder i samhället ofta speglar hur myndigheters egenskaper och mål ser ut (s.51,55f). I Sverige finns lagar som är till för att skydda barn ifrån att fara illa. Dock finns det olika definitioner på detta och bland annat har det i intervjuerna diskuterats kring hur olika kulturella skillnader kan te sig. Det har bland annat framförts att det kan uppstå svårigheter i samband med klienter som kommer från en annan kultur, där till exempel barnaga är en form av barnuppfostran som är godtagbar. Då barnaga inte är godtagbart i Sverige som uppfostringsmetod så kan det på grund av detta uppstå kulturkrockar.

6.3 Förändringar

Hasenfeld (1983) belyser vikten av att organisationer är villig att förändras och på så sätt förbättras. Detta är någonting som många människobehandlande organisationer ofta fått kritik för att inte vara villiga att göra. Åtskilliga faktorer som hämmar utveckling har framförts. Bland annat att de som kontrollerar och bestämmer över organisationen inte är benägna att skapa förändring, då förändringsprocesser i byråkratiska organisationer ofta är tungrodda samt kostsamma (s.218f). Även om samtliga informanter har kunskapen om när en anmälan ska ske utifrån lagen, så ser de att det är av stor vikt att mer information ges i ämnet, för att på så sätt skapa en trygghet i den enskilda yrkesrollen. Några informanter framförde även att det behövs en del förändringar i arbetet med klienten, det efterfrågades klarare direktiv när det gäller förhållningssättet till klienten. För att på så sätt undvika missförstånd, som i sin tur kan leda till att relationen med klienten bryts. Informanterna från frivården uppger dock att de nyligen fått ut ytterligare information angående

anmälningsskyldigheten vid misstanke om att barn far illa och ett slags förändringsarbete vad det gäller lagen verkar vara på gång i och med att den uppmärksammas allt mer, vilket även lett till att fler anmälningar gjorts.

7. AVSLUTANDE DISKUSSION

I denna del ger vi en avslutande diskussion kring studien, om våra tankar kring hur frågeställningarna i studien besvarats. Därefter framför vi metodkritik, samt avslutar med förslag på vidare forskning.

I denna studies frågeställningar efterfrågar vi vilken kunskapsnivå som finns inom kriminalvården i Kalmar gällande SoL 14 kap. 1§, vi anser att studien inte fullt ut kan svara på detta på en generaliserbar nivå för hela kriminalvården i Kalmar, men bland dem som valde att delta i vår studie så anser vi att kunskapen kring anmälningsskyldigheten vid misstanke om att barn far illa ligger på en hög nivå. Samtliga kände till lagen, de visste att de omfattades av den i och med deras yrkesutövning, de hade kunskap om att en anmälan skall göras redan vid misstanke om att barn far illa, samt så visste de att anmälan skulle ske till socialtjänsten.

Vår åsikt är att samtliga har den kunskapsnivå som vi anser att man bör ha när man arbetar inom ett yrke som omfattas av anmälningsskyldigheten.

Gällande vår andra frågeställning hur vida det alltid är självklart att anmäla så kan vår studie påvisa att en del anställda inom kriminalvården i Kalmar inte alltid anser att det är självklart att göra en anmälan, även om lagen kräver det. Orsakerna till detta varierade, ingen sa sig avstå från att anmäla på grund av rädsla för den egna säkerheten eller av rädsla för att stöta sig med klienterna. Däremot så var det flera som sa att de kunde tänka sig att det fanns arbetskamrater som avstod av de anledningarna.

På frågeställningen vi hade angående vilka konsekvenserna av att anmäla respektive att inte anmäla var så visar studien att ingen kände till något fall där en anmälan hade resulterat i fysiskt våld eller hot mot den anmälande tjänstemannen. Då kan vi som utomstående ställa oss lite frågande till varför anmälningsfrekvensen trots allt förekommer så sällan, är det risken att tappa förtroendet från klienten som är avgörande?

Informanterna menade på att mer fokusering på ett problemområde oftast innebär en ökad kunskap och ökade insatser för att försöka lösa problemen. Samtliga uppgav att samtal, utbildning och erfarenhetsutbyte kring ämnet är en viktig del i att öka anmälningsbenägenheten. Informanter uppgav även att ju mer information och kunskap man har kring ämnet desto fler anmälningar tenderar att göras.

7.1 Metodkritik

En faktor som vi tror kan påverka utfallet när det gäller informanternas kunskapsnivå, är att informanterna själva fick välja om de ville delta i studien eller inte. Detta innebär att det finns en möjlighet att de som inte kände sig ha någon kunskap kring lagen valde att inte delta.

Hade man istället gjort en enkätundersökning där samtliga anställda var ålagda att delta så kanske studien hade kunnat visa på att kunskapsnivån såg annorlunda ut. Därför kan vår studie inte svara på om denna kunskapsnivå förekommer inom hela kriminalvården i Kalmar, vår studie innehåller helt enkel för få informanter för att vi ska kunna generalisera. Dessutom så föll häktet bort i vår undersökning, detta innebär att vi inte kan uttala oss överhuvudtaget om ett av kriminalvårdens tre verksamhetsområden. Detta är något som vi personligen tycker är en brist.

Intervjupersonernas könsfördelning har varit ojämn och när det gäller informanternas yrkesverksamma tid så har nästan samtliga arbetat under väldigt många år inom kriminalvården, endast en person hade arbetat mindre än fem år, resterande hade runt tio års yrkeserfarenhet eller mer. Om dessa två faktorer har påverkat vårt resultat vet vi inte, men det kan ha påverkat.

7.2 Förslag på vidare forskning

En kvantitativ undersökning av kunskapsnivån gällande anmälningsskyldigheten hos anställda inom kriminalvården skulle kunna ge en bättre bild, om resultatet av kunskapsnivån i vår undersökning är generaliserbar för hela kriminalvården i Kalmar.

För att få en bild av hur klienterna uppfattar myndigheternas anmälningsskyldighet så skulle det behövas studier som använder sig av klienter som informanter, även detta ser vi som en möjlig forskningsinriktning. Vi inser dock svårigheten i att få access till klienter om studien skall utföras av studenter eller personer som är inte är anställda av kriminalvården, samt att det skulle kunna uppstå etiska svårigheter om studien skulle utföras av kriminalvården.

Även forskning där man inkluderar socialtjänstens upplevelser och erfarenheter kring frågan ser vi som en möjlig fortsatt forskning i ämnet.

REFERENSLISTA

Alvesson, M, Deetz, S. (2000) *Kritisk samhälls-vetenskaplig metod* Lund: Studentlitteratur

Blennberger, E (2000) *Etik för socialt arbete*. Meeuwisse, A., Sunesson, S., Swärd, H. (red) (2000) *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur

Denscombe, M. (2009) *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen (2009) *Statistisk verktygslåda – samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Forsberg, C & Wengström, Y (2008) *Att göra systematiska litteraturstudier*. Stockholm: Natur och Kultur

Hasenfeld, Y (1983) *Human service organizations*. New Jersey, Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

Hindberg, B (1999) *När omsorgen sviktar*. Borås: Socialtjänsten

Jacobsson, K, Meeuwisse, A, Kristiansen, A och Harrysson, L (1998) *Att skriva uppsats: råd anvisningar och bedömningskriterier inför uppsatsarbetet*. Lund: Sociologiska inst.

Killén, K (2007) *Svikna barn – Om bristande omsorg och vårt ansvar för det utsatta barnet*. Falun: Wahlström & Widstrand

Kriminalvården (2011) Frivård. Hämtad från:
<http://www.kriminalvarden.se/sv/Frivard/> Hämtad 2011-04-20

Kriminalvården (2011) Håkte. Hämtad från:
<http://www.kriminalvarden.se/sv/Hakte/> Hämtad 2011-04-20

Kriminalvården (2007) Fortsatt stöd till barnombud. Hämtad från:
<http://www.kvv.se/sv/Medier/Nyhetsarkiv/2007/Fortsatt-stod-till-barnombud/>
Hämtad: 2011-04-28

Notisum (2011a) Föräldrabalken (1949:381) 6 kap 1§. Hämtad från:
<http://notisum.se/Pub/Doc.aspx?url=/rnp/sls/lag/19490381.htm> Hämtad: 2011-04-19

Notisum (2011b) Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Hämtad från: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19900052.htm> Hämtad: 2011-05-03

Notisum(2011c)*Socialtjänstlag (2001:453) 14 Kap 1§*. Hämtad från:
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20010453.htm> Hämtad: 2011-03-13

Riksdagen (2007) Kontakt mellan intagna i kriminalvården och deras barn.
Hämtad från:
http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=71&dtyp=frs&rm=2007/08&dok_id=GV121346&nr=1346. Hämtad 2011-04-28

Robson, C (2002) *Real world research*. Oxford: Blackwell

Sjödin & Hallenberg 2011, *Rutin för anmälningsskyldighet* Kriminalvården
Region Öst

Vetenskapsrådet (2002)*Forskningsetiska principer inom humanistisk-
samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad från:
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. Hämtad: 2011-05-12

Wigzell, K & Julin, S (2003a) Allmänna råd om anmälan om missförhållanden
enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2003:16). Hämtad från:
http://www.socialstyrelsen.se/sosfs/2003-16/Documents/2003_16.pdf. Hämtat:
2011-02-11

Wigzell, K & Julin, S (2003b) Anmälningsskyldighet om missförhållanden
som rör barn enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2003:16)Hämtad från:
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/10265/2004-101-1_20041012.pdf. Hämtad 2011-02-11

Wigzell, K & Börjesson, Å (2004) Anmälningsskyldighet om missförhållanden
som rör barn. Hämtat 2011-04-19
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/10265/2004-101-1_20041012.pdf

Åhlin, A (2011) *Kriminalvårdens policy gällande barnperspektivet*.

Artiklar

Alvares, K. M., Kenny, M. C., Donohue, B., och Carpin, K. M. (2004). Why are professionals failing to initiate mandated reports of child maltreatment, and are there any empirically based training programs to assist professionals in the reporting process? *Aggression and violent behavior, vol 9 nr 5* 563.

Egu, C.L. & Weiss, D.J. (2003) *The Role of Race and Severity of Abuse in Teachers' Recognition or Reporting of Child Abuse*. Hämtad från:
<http://instructional1.calstatela.edu/dweiss/Psy504/TeachPerceivedAbuse.pdf>.
Hämtad: 2011-04-26

Goebbels, A. F. G., Nicholson, J. M., Walsh, K. & De Vries, H. (2008) *Teachers' reporting of suspected child abuse and neglect: behaviour and determinants*. Hämtad från: <http://her.oxfordjournals.org/content/23/6/941.full.pdf+html>. Hämtad 2011-04-15

Kenny, M (2004) *Teachers' attitudes toward and knowledge of child maltreatment*. Hämtad från: http://www.sciencedirect.com.proxy.lnu.se/science?_ob=MImg&_imagekey=B6V7N-4F1RYY9-7-1&_cdi=5847&_user=8813606&_pii=S0145213404002522&_origin=gateway&_coverDate=12%2F01%2F2004&_sk=999719987&_view=c&_wchp=dGLzVlz-zSkzV&_md5=a660c68a615aa3967e98e7c925010f76&_ie=/sdarticle.pdf. Hämtad: 2011-05-04

Sundell, K (1997) *Child-care personnel's failure to report child maltreatment: some Swedish evidence*. Hämtad från: <http://www.prevention.se/PDF/Sundell-97.pdf>. Hämtad: 2011-04-26

Sundell, S. & Colbiörnsen, M. (2000) The Support to Pupils with Psychosocial Problems: a Study of 23 Schools in 1995 and 1998 [Samhället stöd till elever med psykosociala problem. En undersökning av 23 grundskolor 1995 och 1998, in Swedish], FoU rapport 1994:16, Socialförvaltning, FoUbyrå, Stockholm.

Weinstein, B., Levine, M., Kogan, N., Harkavy-Friedman, J. & Miller, J. (2000) *Mental health professionals' experiences reporting suspected child abuse and maltreatment*. Hämtad från: http://www.sciencedirect.com.proxy.lnu.se/science?_ob=MImg&_imagekey=B6V7N-415RGB2-7-1&_cdi=5847&_user=8813606&_pii=S0145213400001915&_origin=gateway&_coverDate=10%2F31%2F2000&_sk=999759989&_view=c&_wchp=dGLbVlz-zSkzS&_md5=a2a86d33b1387ef7020ad104326b5ec3&_ie=/sdarticle.pdf. Hämtad: 2011-05-05